Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Asia: K 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus 2023 eduskunnalle

Asiantuntijakuulemis- ja lausuntopyyntö 6.11.2023 tarkastusvaliokunnan kokoukseen 15.11.2023

Valtiontalouden tarkastusviraston lausunto Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksesta 2023 eduskunnalle

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt tarkastusvirastolta asiantuntijalausuntoa vuoden 2023 Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksesta. Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 6 §:n mukaan VTV antaa vuosittain toiminnastaan kertomuksen eduskunnalle. Kertomuksessa esitetään tarkastustoiminnan perusteella muodostetut johtopäätökset valtion taloudenhoidon ja hallinnon tilasta, yhteenveto eduskunnan kannalta tärkeimmistä tarkastushavainnoista sekä katsaus VTV:n toiminnasta vuosikertomusjaksolla. Tässä lausunnossa käsitellään VTV:n tarkastustoiminnan tuloksia.

VTV:n tilintarkastukset kohdistuvat vuosittain kaikkiin valtion kirjapitoyksikköihin, valtion tilinpäätökseen, tasavallan presidentin kansliaan, valtioneuvoston kansliaan ja kolmeen talousarvion ulkopuoliseen valtion rahastoon sekä kahteen Pohjoismaisen ministerineuvoston alaiseen yhteisöön. Lisäksi VTV toteuttaa harkintansa mukaan erillistarkastuksia: tuloksellisuus-, laillisuus- ja finanssipolitiikan tarkastuksia tai näiden yhdistelmiä. Tarkastusaiheet valitaan riskianalyysien perusteella, joissa valtiontaloudellinen tarkastelu korostuu. Vuodesta 2020 alkaen yli 60 %:ssa erillistarkastuksista tarkastuksen kohteina ovat olleet ne hallinnonalat, jotka käyttävät eniten määrärahoja valtion talousarvioista. Tuloksellisuustarkastuksista 62 %:ssa tarkastuksen kohteena on useampi kuin yksi hallinnonala. Erillistarkastusten jälkiseurannalla VTV arvioi sitä, mihin toimenpiteisiin hallinto on ryhtynyt tarkastuksessa annettujen suositusten ja muiden kannanottojen perusteella. Jälkiseuranta toteutetaan 2–3 vuoden kuluttua tarkastuskertomuksen antamisesta. Valtionhallinto on toteuttanut suurimman osan tarkastusviraston antamista suosituksista. Vuodesta 2020 elokuuhun 2023 asti tehtyjen jälkiseurantojen perusteella 70 tarkastuksissa annetuista 252 suosituksesta 35 % on toteutunut hyvin ja 47 % jossain määrin.

Vuosikertomus 2023 sisältää pääkohdat 71 varainhoitovuotta 2022 koskevasta tilintarkastuskertomuksesta, 13 erillistarkastuksesta ja 19 aiemmin valmistuneen tarkastuksen jälkiseurantaraportista. Vuosikertomukseen on koottu erillistarkastusten ja jälkiseurantojen päähavainnot neljän teeman alle: valtionhallinnon riskien- ja jatkuvuuden hallinta, etuus- ja palvelujärjestelmien toimivuus ja yhteensopivuus, infrastruktuurien elinkaaren hallinta sekä keskitetty taloustiedon keruu, tilastointi ja ennakointitieto.

Seuraavassa esitetään keskeiset johtopäätöksen vuosikertomuksen teemaluvuista.

VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTO
PORKKALANKATU 1 | PL 1119 | 00101 HELSINKI
PUH. 09 4321 | WWW.VTV.FI

Valtion virastojen tilinpäätöksistä annetut huomautukset lisääntyivät

Tilintarkastuskertomuksissa VTV ottaa kantaa siihen, onko tilinpäätöksestä ja toiminnallisesta tehokkuudesta esitetty oikeat ja riittävät tiedot, onko sisäinen valvonta toimivaa ja onko talousarviota noudatettu. Vuoden 2022 tilintarkastuskertomuksissa annettiin joka kolmannelle kirjanpitoyksikölle (n=21) vähintään yksi huomautus tilinpäätöksissä tai taloudenhoidon menettelyissä todetuista olennaisista puutteista. Suurin muutos vuoteen 2021 verrattuna oli tilinpäätöslaskelmien ja liitetietojen tai toiminnallisen tehokkuuden tiedoissa, joihin liittyvästä virheestä tai puutteesta annettiin huomautus 12 kirjanpitoyksikölle, kun vuonna 2021 vastaavan huomautuksen sai viisi kirjanpitoyksikköä. Suurin yksittäisen huomautuksen syy oli tilinpäätöslaskelmien liite 12 (Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut), jonka puutteista huomautettiin neljää kirjanpitoyksikköä.

Jotkin kirjanpitoyksiköt ovat viime vuosina saaneet toistuvasti huomautuksen sisältävän eli mukautetun tilintarkastuskertomuksen. Kolme kirjanpitoyksikköä, KEHA-keskus, Palkeet ja työ- ja elinkeinoministeriö, on saanut huomautuksen vähintään seitsemänä peräkkäisenä vuotena.

VTV antaa kirjanpitoyksikölle kielteisen laillisuuskannanoton, mikäli talousarviota tai sitä koskevia keskeisiä säännöksiä ei ole kaikilta osin noudatettu. Kielteinen laillisuuskannanotto koskee yleensä yksittäistä taloudenhoidon osa-aluetta tai menettelyä. Vuoden 2022 tilintarkastuksissa sisäisen valvonnan huomautuksia annettiin seitsemälle kirjanpitoyksikölle, ja kielteinen laillisuuskannanotto annettiin kymmenelle kirjanpitoyksikölle. Laillisuushuomautuksen saaneiden kirjanpitoyksiköiden määrä on pysynyt lähes ennallaan vuosina 2020–2022. Koska vuosina 2020 ja 2021 osa kirjanpitoyksiköistä sai useita laillisuushuomautuksia, huomautusten yhteismäärä (14 ja 13 huomautusta) oli suurempi kuin vuonna 2022, jolloin kaikki kielteiset laillisuuskannanotot sisälsivät vain yhden laillisuushuomautuksen. Laillisuushuomautuksista suuri osa on viime vuosina annettu siksi, että kirjanpitoyksikkö on käyttänyt määrärahan vääränä varainhoitovuonna tai eri tarkoitukseen, kuin mihin se on talousarviossa osoitettu.

Riskien- ja jatkuvuudenhallinta on tärkeä osa vastuullista valtiontalouden hoitoa

Valtion harjoittama riskien- ja jatkuvuudenhallinta käsittää valtionhallinnon ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta tärkeiden toimintojen turvaamisen, riittävän tiedonsaannin valtiontalouden riskeistä, takuista ja vastuista sekä näiden valvonnan. Eduskunta edellytti VTV:n tarkastukseen pohjautuen vuonna 2018, että valtionhallinnolle määritellään yhtenäiset riskienhallinnan menettelytavat hallinnon eri tasoille ja valmistellaan periaatepäätös valtioneuvoston riskienhallintapolitiikaksi. Vuonna 2023 tehdyn jälkiseurannan[i] perusteella periaatepäätös valtioneuvoston riskienhallintapolitiikaksi on valmisteilla ja suuri osa virastoista oli laatinut erilliset riskienhallintapolitiikat ja riskienhallinnan toimintasuunnitelmat. Lisäksi riskienhallinnan näkökulma on tarkoitus sisällyttää ministeriöiden tulosohjausprosessiin.

Vuoden 2022 lopussa valtiolla oli omistuksia 69 yhtiössä. Valtion suoraan tai sijoitusyhtiö Solidium Oy:n kautta omistamien yhtiöiden liikevaihto oli vuonna 2022 yhteensä noin 144 miljardia euroa, ja yhtiöt työllistivät yhteensä noin 300 000 työntekijää. VTV tarkasti valtion omistajaohjauksen toimivuutta kahdessa tarkastuksessa, joista toinen kohdistui 17 strategisen intressin yhtiöön ja toinen Finnfund Oy:öön (Teollisen yhteistyön rahastoon), joka on erityistehtäväyhtiö.

Strategisen intressin yhtiöillä taloudellisen sijoittajaintressin lisäksi on strateginen intressi, joka voi liittyä maanpuolustukseen, huoltovarmuuteen, infrastruktuurin ylläpitämiseen tai peruspalveluvelvoitteesta huolehtimiseen. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastaa yhtiöiden strategisista intresseistä, joita se valmistelee yhteistyössä vastuuministeriöiden kanssa. Omistajastrateginen työ perustuu valtion sekä yhtiön johdon ja edustajien väliseen luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Omistajana valtio keskustelee yhtiön kanssa riskeistä ja arvioi yhtiön riskitasoa suhteessa yhtiön taloudelliseen kantokykyyn, mutta ei osallistu yhtiön riskienhallintaprosessiin. Tarkastuksen[ii] perusteella strategiseen intressiin liittyviä merkittävimpiä riskejä tulisi tunnistaa ja arvioida osana valtioneuvostotasoista

valtiontalouden ja valtionhallinnon riskienhallintaa. Valtioneuvoston omistajapoliittisessa periaatepäätöksessä todetaan, että yhtiön hallituksen ja johdon vastuulla on tuoda oleelliset asiat omistajan tietoon. Tarkastus suosittaa, että uuteen periaatepäätökseen tulisi palauttaa kirjaus siitä, että valtion strategisia intressejä ei vaaranneta valtio-omistajan omin toimin eikä yhtiön toimielinten päätöksillä.

Valtion omistajaohjauksen asettamat tavoitteet ohjaavat Finnfundia sijoittamaan korkean riskin kohteisiin kehitysmaissa. Finnfund ei ole vuoden 2011 jälkeen saavuttanut taloudellista tuottotavoitettaan. Finnfundille myönnetyt valtion takuut ovat kasvaneet vuodesta 2017 vuoteen 2021 noin 77 miljoonalla eurolla. Vuosina 2014–2021 Finnfundin omavaraisuusaste on laskenut 70 %:sta 40 %:iin. Valtio on vuodesta 2015 alkaen rahoittanut Finnfundia kahdella pitkäaikaisella vaihtovelkakirjalainalla, joita on käsitelty valtion talousarviossa finanssisijoituksina valtion menokehyksen ulkopuolella. Siten kehyksen ulkopuolinen lainarahoitus vaikuttaa valtiontalouteen, mutta menosääntö ei rajoita sen suuruutta. Tarkastuksen[iii] perusteella Finnfundin omistajaohjauksessa tulisi tunnistaa, millaisia taloudellisia ja muita riskejä sekä mahdollisia vastuita Finnfundin toiminnasta valtiolle voi syntyä tuettaessa kehitysmaissa toimivia yrityksiä riskirahoituksella, pitkäaikaisilla investointilainoilla ja välirahoituksella. Lisäksi omistajaohjaajan tulee muodostaa näkemys siitä, millä instrumenteilla ja kuinka paljon Finnfundia voidaan enimmillään rahoittaa.

VTV tarkasti myös Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n korkotukilainoihin liittyviä riskejä. Tarkastuksen[iv] perusteella valtion takausvastuuriskit määräytyvät pitkälti luotonmyöntövaiheessa, johon Valtiokonttori ei pääse vaikuttamaan, vaikka sillä on keskeinen rooli ARA-asuntokannan riskienhallinnassa. Yhteistyötä ja tiedonvaihtoa ARAn ja Valtiokonttorin välillä tulee parantaa. Rahoitusta myönnettäessä ARAn tulee kiinnittää erityistä huomiota asumisoikeusasuntoja koskeviin riskeihin. Sosiaalisen asuntotuotannon edistämiseksi tulisi selvittää tarve ja mahdollisuudet rahoittaa ARAn korkotukilainoilla suurten kaupunkien ohella myös keskisuurten maakuntakeskusten vuokrataloyhtiöitä, koska vuokrataloyhtiöillä on rajatut mahdollisuudet rahoittaa uudisrakentamis- ja peruskorjausinvestointeja.

Etuusjärjestelmien yhteensopivuus ja palvelujärjestelmien toimivuus pohjautuvat asiakkaiden tarpeisiin

Vuonna 2015 yleisessä asumistuessa otettiin käyttöön suojaosa, eli ns. ansiotulovähennys, mikä tarkoittaa, että asumistuen määrää arvioitaessa ruokakunnan jokaisen aikuisen jäsenen ansiotuloista vähennetään 300 euroa kuukaudessa. Ansiotulovähennyksen tarkoituksena on ollut lisätä työssäkäyvien tuensaajien ansiotuloja ja vähentää siten toimeentulotuen tarvetta. Tarkastuksen[v] perusteella vuosina 2015–2019 ansiotuloja saaneiden osuus yleisen asumistuen saajista kasvoi 24 %:sta 39 %:iin. Arvioon ei sisälly opiskelijoita, koska opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017. Suurin selittävä tekijä kehitykselle on ansiotulovähennys, joka kannustaa osa-aikaiseen työntekoon. Tarkastuksessa tehtyjen mallinnusten perusteella ansiotulovähennyksen johdosta pääkaupunkiseudulla asuville, työmarkkinatukea saaville yhden huoltajan perheille ja opiskelijoille on kannattavaa tehdä osa-aikatyötä. Ansiotulovähennys ei muodostu kannustinloukkua työllistyä yksin asuville työmarkkinatuen saajille, joiden kuukausitulonsa ovat 100–2 000 euroa/kk, mutta ilman ansiotulovähennystä kannustinloukku muodostuu jo yli 600 euron kuukausituloilla. Asumismenoja katetaan merkittävästi myös toimeentulotuella etenkin pääkaupunkiseudulla, jossa asumiskustannukset ovat muuta maata korkeammat. Tarkastus suosittaa, että sosiaaliturvaa uudistettaessa linjataan, missä määrin matalia ansiotuloja saavien toimeentuloa tuetaan yleisellä asumistuella ja missä määrin muilla etuuksilla siten, että ratkaisut vähentävät toimeentulotuen tarvetta asumisen tukemisessa. Hallituksen esityksissä tulee kiinnittää erityistä huomiota uudistusten valtiontaloudellisiin ja muihin etuusjärjestelmän osiin kohdistuviin vaikutuksiin.

VTV:n on tarkastanut toistuvasti julkisten palvelujärjestelmien ja lupaprosessien toimivuutta. Yhteenvetona tarkastusten havainnoista voidaan todeta, että julkisten palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja hajanaisuus vaikeuttavat järjestelmien ohjausta ja hallintaa. Julkisia palveluja tuottavat useat toimijat

eri hallinnonaloilta, osa valtakunnallisesti ja osa alueellisesti tai paikallisesti. Palveluntuottajien tehtävissä ja vastuissa on usein epäselvyyttä ja päällekkäisyyttä. Järjestelmälle asetettuja tavoitteita ja tehtäviä on vaikea toimeenpanna, eikä toimijoiden yhteistyö ja tiedonvaihto ole aina sujuvaa. Järjestelmien kehittäminen pohjautuu usein sirpaleiseen hankerahoitukseen. Julkisia palvelujärjestelmiä ja erilaisia lupaprosesseja on pyritty sujuvoittamaan muun muassa digitalisaation avulla. Palvelujen digitalisointi palveluntuottajan lähtökohdista käsin ei kuitenkaan ratkaise havaittuja epäkohtia, vaan palveluiden kehittämisessä pitäisi edelleen kiinnittää enemmän huomiota asiakkaiden tarpeisiin. Tarkastuksissaan[vi] [vii] VTV suosittaa, että palvelujärjestelmien kokonaisuuden hallintaa tulee parantaa täsmentämällä järjestelmissä toimivien organisaatioiden tehtäviä työnjakoa sekä selkiyttämällä ja yhtenäistämällä normi-, resurssi- ja informaatio-ohjausta. Palveluita ja niiden digitalisaatiota tulee kehittää suunnitelmallisesti ja ennakoivasti, mikä edellyttää oleellisten asiakastarpeiden ja alueellisten erityispiirteiden tunnistamista ja huomioimista sekä vakaata rahoituspohjaa.

Vuonna 2022 VTV tarkasti työperusteisen maahanmuuton lupaprosessia. Tarkastuksen[viii] perusteella työperusteisen maahanmuuton lupaprosessit ovat nopeutuneet muun muassa automatisaation ja lupakäsittelijöiden lisäyksen seurauksena. Erityisasiantuntijoiden ja kasvuyrittäjien sekä heidän perheenjäsentensä lupakäsittelyssä saavutettiin kahden viikon tavoiteaika vuonna 2021. Lisäksi kesäkuussa 2022 otettiin käyttöön pikakaista ja D-viisumi, joiden kokemuksista oli tarkastuksen aikana saatavilla vielä rajallisesti tietoa. Muiden työntekijöiden maahanmuutto tapahtuu kaksivaiheisen lupaprosessin kautta, jossa työperusteisen oleskeluluvan saanti kesti keskimäärin 10 viikkoa vuonna 2022. Monissa ammateissa työskentelevillä perheenyhdistämisestä hankaloittavat tulorajat ja perheenjäseniä koskevien asiakirjojen ja suullisten kuulemisten hitaus eri maiden edustustoissa. Suomen ulkomaanedustustojen oleskelulupatehtävien laajempi ulkoistus, hakijoiden etäkuulemiset sekä työnantajien sertifiointi nopeuttavat hakijoiden ja työnantajien asiointia ja säästävät hakijoiden matkakustannuksia. Ulkomaalaislain 23.2.2023 voimaan tulleet muutokset mahdollistavat näiden toimien käyttöönoton. Etenkin EU- ja ETA-alueen ulkopuolella sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksensa suorittaneiden ammattioikeuksien saamisessa ja hoitohenkilöstön pätevöittämiskoulutuksessa on haasteita. VTV kannattaa Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden -työryhmän valmisteleman strategisen tiekartan 2022–2027 ehdotuksia ulkomaisen työvoiman pätevöittämiskoulutuksen rahoittamiseksi, kehittämiseksi ja vakinaistamiseksi. Lisäksi tarkastus suosittaa, että työperusteisille maahanmuuttajille tarjottavia neuvonta-, ohjaus-, kotouttamis- ja asettautumispalveluita vahvistetaan ja vakiinnutetaan koko maassa ja työperusteisen maahanmuuton tietopohjaa parannetaan siten, että oleskeluluvan syytä kuvaava tieto voidaan yhdistää muuhun kansalliseen rekisteritietoon.

VTV:n tekemän jälkiseurannan[ix] perusteella turvapaikkaprosessin sujuvoittamiseksi kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntiin ohjausta ja siirtymistä vastaanottokeskuksista kuntiin on kehitetty tavoitteellisesti, ja sitä on arvioitu kattavasti kotoutumislain uudistamisen (936/2022, HE 208/2022 vp) yhteydessä. Lisäksi hallinto on toteuttanut useita toimenpiteitä Ukrainasta sotaa pakenevien henkilöiden kotoutumiseksi. VTV:n näkemyksen mukaan kansainvälistä suojelua saavien kuntiin ohjausjärjestelmän toimivuutta voidaan arvioida luotettavasti vasta sen jälkeen kun kotoutumislaki on tullut voimaan vuonna 2025.

Infrastruktuurien elinkaaren hallinta on pitkäjänteistä valtiontalouden hoitoa

Valtion vastuulla olevan infrastruktuurien ja käyttöomaisuuden, kuten ICT-järjestelmien, liikenneverkon, rakennuskannan sekä koneiden ja laitteiden, ylläpito edellyttää jatkuvaa elinkaaren hallintaa ja investointien pitkäjänteistä suunnittelua ja rahoitusta. Vuosikertomusjaksolla valmistuneet VTV tarkastukset kohdistuivat etenkin ICT-järjestelmien elinkaaren hallintaan. Hyvinvointialueiden digitalisaation ja tiedonhallinnan kehittämisen kustannuksiksi on arvioitu 2–3 miljardia euroa seuraavan kymmenen vuoden aikana. Investointien odotetaan tehostavan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamista ja toimivuutta, mikä puolestaan hillitsee sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvua. Hyvinvointialueiden syksyllä 2022 esittämissä investointisuunnitelmissa ICT-investointien osuus oli yhteensä

noin miljardi euroa eli noin 11 % kaikista hyvinvointialueiden ilmoittamista investointitarpeista. ICT-investointien määrä oletettavasti kasvaa tulevina vuosina.

Tarkastuksen[x] perusteella valtionhallinnon tietojärjestelmien rahoitusratkaisut eivät tue kovin hyvin järjestelmien elinkaaren hallintaa rahoituksen lyhytjänteisyyden takia, vaikka talousarvioprosessi ja julkisen talouden suunnitelma luovat periaatteessa puitteet jatkuviin ylläpito- ja kehitystarpeisiin vastaamiselle. Lisäksi ICT-järjestelmien toimittajariippuvuus voi muodostua ongelmaksi etenkin pitkäkestoisissa sopimuksissa ja kokonaan toimittajan hallussa olevissa valmisratkaisuissa. Toimittajariippuvuuden riskiä voidaan vähentää tietojärjestelmän kokonaisarkkitehtuurin suunnittelulla, huolellisella markkinakartoituksella ja kilpailutuksen neuvottelumenettelyllä sekä kehittämällä yhtenäisiä kansallisen tason järjestelmiä ja palveluja. Tarkastus suosittaa, että suurten ICT-uudistusten vaatima investoinnin ja ylläpitokustannukset tulee ottaa huomioon valtiontalouden kehyksissä ja budjeteissa järjestelmien pitkäjänteisen elinkaaren hallinnan varmistamiseksi. Vakaan rahoituksen lisäksi valtionhallinnon tietojärjestelmien elinkaaren hallintaan tarvitaan tuottavuutta tukevia yhtenäisiä käytäntöjä, muun muassa teknologioiden priorisoinnista, toimittajariippuvuusriskin hallinnasta ja järjestelmien kehittämistarpeiden rahoituksesta.

Tarkastuksen[xi] perusteella hyvinvointialueet pystyivät tekemään välttämättömät muutokset ICT-järjestelmiinsä vuoden 2023 alkuun mennessä valtionavustusten ja inhouse-yhtiöiden turvin. Valtionavustuksia jaettiin vuosina 2021–2022 kolmelta eri talousarviomomentilta kaikkiaan seitsemän kertaa yhteensä lähes 700 miljoonaa euroa. Avustusten myöntökriteerit eivät olleet täysin läpinäkyviä osittain siksi, että kriteerejä muutettiin kesken hakuprosessin. Lisäksi valtionavustusten ajoituksessa ja sisällöissä oli päällekkäisyyttä ja Kestävän kasvun ohjelman avustuksia on jäänyt käyttämättä. Tarkastuksen mukaan usean valtionapuviranomaisen eri aikoina myöntämiin valtionavustuksiin perustuva rahoitusmalli ei edistä pitkäjänteistä ICT-muutoksen läpiviemistä ja digitalisaation kehittämistä. Toimintaa tulisi ohjata yhdellä rahoituskanavalla. Kanta-palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kannalta oleellisia keskitettyjä digitaalisia palveluja. Kanta-palveluiden hyödyntämisen haasteena on, että hyvinvointialueiden tulee ottaa Kanta-palvelut ensin käyttöön omissa asiakas- ja potilastietojärjestelmissään, ennen kuin tiedot ovat Kanta-järjestelmän kautta loppukäyttäjän hyödynnettävissä. Kanta-palveluiden tarjoamien toiminnallisuuksien käyttöönottoja on paikallistasolla hidastanut epäselvyys siitä, mistä järjestelmien kehittämisen kustannukset katetaan. Tarkastus suosittaa, että kansalliset sosiaali- ja terveydenhuollon digitaaliset palvelut tulee sovittaa keskenään yhteen siten, että ne vastaavat hyvinvointialueiden tarpeita.

Keskitetty taloustiedon keruu ja tilastointi sekä laadukas ennakointitieto luovat perustaa päätöksenteolle

VTV:n vuonna 2019 valmistunut tarkastus suositti kehittämään julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvää keskipitkän aikavälin kehitysarvioiden raportointia. Tarkastuksen jälkiseurannan[xii] perusteella suhdanne-ennusteen ja suhdannetilannearvioiden koordinaatio on parantunut, mutta eri kehitysurien määriteltyä ja vertailtavuutta sekä suunnitteilla olevien toimenpiteiden arvioituja vaikutuksia julkisen talouden rahoitusasemaan tulee edelleen kehittää, ja julkisen talouden tilastoinnin laadunvarmennusta tulee vahvistaa Tilastokeskuksessa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden talous on merkittävä osa julkisen talouden suunnitelmaa. Tilastovuodesta 2021 lähtien Valtiokonttori on vastannut kuntataloustietojen keruusta. Tätä ennen tehtävä oli Tilastokeskuksella, jossa kerätyistä tiedoista laadittiin kuntatalouden vuosi- ja neljännesvuositilastoja. Tilastoja hyödynnettiin laajasti julkisen talouden tilastojen laadinnassa, valtionosuuslaskennassa ja päätöksenteon valmistelussa. Uudistuksen yhteydessä Tilastokeskus lopetti kuntataloustilastojen laadinnan, jonka jälkeen eri tahot ovat koonneet summatietoja Valtiokonttorin kunnilta ja kuntayhtymiltä keräämästä tiedosta omiin käyttötarkoituksiinsa. Tarkastuksen[xiii] perusteella tarve keskitetylle kuntataloustilastoille on kuitenkin edelleen olemassa, ja sama tarve koskee jatkossa myös hyvinvointialueiden

taloustietoa. Tarkastus suosittaa, että kuntatalouden ja hyvinvointialueiden taloustiedoista tulisi jatkossakin tuottaa keskitetysti tilastot, jotta yhtenäinen taloustieto olisi käytettävissä päätöksenteon tukena.

Tutkimukseen perustavan tiedon ohella muulla asiantuntija-arvioihin perustuvalla ennakointitiedolla on oma merkityksensä strategisen päätöksenteon tietoperustassa. Kansallista ennakointijärjestelmää käsittelevän tarkastuksen[xiv] perusteella oikea-aikaiset ennakointiraportit ja ennakointitiedon keskitetty koordinointi lisäisivät päätöksentekijöiden mahdollisuutta hyödyntää ennakointitietoa sekä virastojen edellytyksiä reagoida toimintaympäristönsä muutoksiin.

Lisätietoja

Tuloksellisuustarkastuspäällikkö Anna-Liisa Pasanen, anna-liisa.pasanen@vtv.fi; 040 733 2503

---

[i] Jälkiseurantaraportti 15.6.2023 Valtionhallinnon riskienhallinta ja toimintojen jatkuvuus -tarkastuksesta (20/2018)
[ii] Valtion strategisen intressin yhtiöt – riskienhallinta ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen (8/2023)
[iii] Finnfundin sijoitustoiminta ja riskienhallinta (3/2023)
[iv] Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA asuntopolitiikan toimeenpanijana (2/2023)
[v] Yleinen asumistuki – Vuoden 2015 kokonaisuudistus, etuusmenojen kehitys ja tuensaajien työssäkäynti (4/2023)
[vi] Julkisen yrityspalvelujärjestelmän toimivuus (5/2023)
[vii] Suomi.fi-palvelujen tilanne ja kehitys (10/2022)
[viii] Työperusteinen maahanmuutto – Maahanmuuttohallinnon tehokkuus, asiakaslähtöisyys sekä ulkomaisen työvoiman rekrytointi sosiaali- ja terveysalalla (13/2022)
[ix] Jälkiseurantaraportti 22.12.2022 Kansainvälistä suojelua saavien kuntiin osoittaminen ja kuntakorvausjärjestelmän kehittäminen -tarkastuksesta (2/2018)
[x] Vanhat tietojärjestelmät (7/2023)
[xi] Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitus ja ohjaus (9/2023)
[xii] Jälkiseurantaraportti 21.11.2022 Keskipitkän aikavälin kehitysarviot julkisen talouden suunnittelussa -tarkastuksesta (17/2019)
[xiii] Julkisen talouden tilastojen luotettavuus (12/2022)
[xiv] Toimintaympäristön seuranta ja ennakointi strategisessa päätöksenteossa (11/2022)